

ОРДЕР В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ АРХІТЕКТУРНІЙ ТЕОРІЇ XIX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

© Павлова А. В., 2017

На основі аналізу літературних джерел у статті розглянуто особливості розвитку ордеру в архітектурній теорії XIX – початку XXI століття. Проаналізовано сучасні праці, присвячені семантиці та метафорі ордерних систем, що стали актуальною проблемою XX століття, витіснивши пошуки пропорцій та спроби канонізації ордеру попередніх періодів на задній план.

Ключові слова: ордер, теоретики архітектури, семантика, архітектурні праці.

Постановка проблеми

Ордер завжди був одним із найважливіших елементів архітектурної композиції, а також головним засобом художньої виразності архітектури багатьох історичних періодів. Історія досліджень, присвячених ордерним формам, налічує понад дві з половиною тисячі років. Проте, незважаючи на такий довгий термін, увага до нього не тільки не слабне, а й посилюється, що зумовлено особливостями ордерних композицій. Протягом XV–XVIII століть головна увага при вивченні ордерних форм приділялася його побудові, реальній матеріальній формі та параметрам. І лише з XX ст. все більше робіт присвячено дослідженню художнього образу ордеру, його семантиці. Досі актуальною залишається розробка систематичного огляду праць теоретиків архітектури XIX – початку XXI ст., присвячених архітектурному ордеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Ордер в своїх працях аналізує чимало мистецтвознавців та теоретиків архітектури XIX – початку XXI ст., а саме: Е. Віолле-ле-Дюк [1], О. Шуазі [2], І. Б. Михайловський [3], Б. Р. Віппер, Б. П. Михайлов, О. Г. Габричевський, В. Ф. Маркузон [4], Ч. Дженкс, Р. Вентурі, Р. Бофілл, Дж. Саммерсон, А. Іконніков, Є. К. Блінова [5], В. І. Тимофійко, А. О. Пучков [6], О. О. Фоменко, О. Б. Білінська та ін. Проте, саме систематизації, впорядкуванню та визначенню його значення та впливу на розвиток архітектурної теорії, особливо в XIX–XXI ст., не приділено достатньо уваги.

Мета статті

Проаналізувати трактування ордеру в архітектурній теорії XIX – початку XXI ст. для формування повнішої картини еволюції ордеру в розвитку архітектури цього періоду.

Виклад основного матеріалу

Період XVIII–XIX ст. охоплює важкий переломний етап у розвитку архітектурної практики, теорії і навчання, що характеризується докорінною зміною орієнтації архітектурного мислення, виявленням нових об'єктів вивчення і створенням нових предметів та змісту художньої діяльності, формуванням нових методів дослідження, проектування і навчання, а також появою у зв'язку з цим нової системи понять і уявлень [7]. Із самого початку нового століття посилюються сумніви у непорушності вічних законів архітектури і в існуванні універсальної “краси”, яка має єдине джерело: античну Грецію.

Тоді, коли в Європі панував класицизм і міські архітектурні ансамблі підкорялися суворим канонам та чітким правилам, французький архітектор доби класицизму XVIII століття *Етьєн Луї Булле* закликав наслідувати природу. Він був шанованим викладачем і теоретиком мистецтва.

Головною особливістю зрілої творчості Булле було переосмислення геометричних елементів античних витворів, а також створення нової монументальної концепції будівництва, що відрізнялася умиротворенням класичних форм. Ідеї Булле істотно вплинули на сучасних архітекторів. Деякі його роботи були опубліковані лише в ХХ ст., наприклад, його робота “Начерк мистецтва архітектури”, що вперше була опублікована лише в 1953 р. Е. Булле боровся за спрощення форми будівель, яка б мала більше відповідати змісту, боровся проти декору та прикрас – за чисту пластику. Етьєн Луї Булле та *Клод-Нікола Леду* зробили радикальний відхід від традиційних “класичних” ордерів архітектури, ставши пророками архітектури ХХ ст. з її безордерною концепцією, прагненням до простоти та функціональності.

Учень Булле *Жан Нікола Луї Дюран* уже повністю розвінчує класичні ордери, намагаючись знайти їм заміну в геометричних формах. Однак сама його позиція тверезого раціоналізму, що ґрунтується суто на критеріях корисності, зручності та економії, приводить його до компромісу з класикою, оскільки чистий функціоналізм здається йому утопічним [8]. Відкидаючи символічну роль архітектури та зосередивши увагу на її корисності і функціональності, він переглянув дисципліну як прикладну науку, і започаткував важливу зміну парадигми в теорії архітектури.

Однак, у ХІХ ст. – періоді історизму, інтерес до античності не згасав у Європі. В цей час відбуваються систематичні експедиції архітекторів та археологів до Греції, вслід за чим видаються численні праці та увражі, присвячені дослідженню античних пам’яток. Дослідження давньогрецької архітектури поглиблювалися й розширювалися. Італійська античність не меншою мірою, аніж грецька, з давніх часів цікавила дослідників. Розкопки у Римі та інших містах Апеннінського півострова, що виконувалися приватними особами і раніше, стали систематичнішими і набули широких масштабів у другій половині ХІХ ст. [9].

Видатний французький історик і теоретик архітектури ХІХ ст., реставратор низки середньовічних пам’яток архітектури, *Ежен Віолле-ле-Дюк* зробив неоціненний внесок у теорію архітектури. У своїх “Бесідах про архітектуру” на підставі ґрунтовних доказів він доходить висновку, що грецький храм є кам’яною конструкцією, а не відтворенням конструкції дерев’яної [10]. Ордер, за його словами, – це завершеність архітектурної композиції (узгодження окремих опор з несеним елементом), до якої приходить грецький конструктор, будуючи храм, після низки логічних міркувань [11]. Віолле-ле-Дюк не приймав запозичання форм з минулого, він підкреслював, що минуле може дати тільки принципи, але не форми і тому виступав проти псевдокласичних напрямків. Віолле-ле-Дюк, на думку багатьох, був першим теоретиком сучасної архітектури. Його праці ґрунтувалися на ідеї, що матеріали повинні використовуватися “правдиво”. Він вважав, що зовнішній вигляд будівлі має відображати її раціональну конструкцію. Віолле-ле-Дюк хвалить грецький храм за його раціональне вираження своєї конструкції. Для нього грецька архітектура стала зразком відповідності структури та зовнішнього вигляду [12].

“Бесіди про архітектуру” вплинули на розвиток історії архітектури, і передусім на праці учня Віолле-ле-Дюка, інженера *Огюста Шуазі*. Шуазі, на противагу розповсюдженим раніше поверховим описам архітектурних форм, велику увагу приділив будівельній техніці, матеріалам, конструкціям, відповідно до доктрин Віолле-ле-Дюка, котрого слід визнати родоначальником особливої архітектурної науки суто технічного спрямування [13]. В “Історії архітектури” автор детально описує будову різних ордерів, а також простежує їхню еволюцію на прикладі різних будівель. Він описує дві теорії походження ордеру: перша, і старіша, виводить ордер з наслідування системи дерев’яних конструкцій, а друга теорія твердить, що грецький храм одразу будувався в камені [14].

З надзвичайною систематичністю і скрупульозною точністю розглядає частини античного ордеру, аж до його найдрібніших деталей, *Карл Беттіхер* у своїй праці “Тектоніка еллінів” (1852 р.). Визначення конкретного значення окремих форм на основі порівняльного аналізу він вважав суттєвим завданням своєї теорії. Грецькі храми для нього були “вираженням внутрішнього розуміння простору”, їх вивчення не можна зводити до вчення про ордер, що походив від дерев’яної конструкції. Форми ордеру, на його думку, виражають “вічну, законну для всіх поколінь правду” [15].

Готфрід Земпер – видатний представник німецької архітектури періоду історизму, писав про походження архітектури, а також досліджував поліхромію античних пам'яток архітектури. Земпер – автор епохальної праці “Стиль у технічних і теоретичних мистецтвах, або Практична естетика”, перший том якої вийшов у світ у 1861 р., другий – у 1863 р. У ньому він досліджує історичні закономірності формоутворення в мистецтві, де аргументується думка про залежність форми від функції, матеріалу і технології створення виробу. Його називали “теоретичним Корбюзьє”, але водночас він будував у помпезному, перебільшено монументальному стилі, вражав еkleктичним використанням ренесансних і барокових мотивів.

Беттіхер вважав, що класичний ордер відображає справжню конструкцію будівель, в яких він трапляється. На думку ж Готфріда Земпера, ордер відображає архітектурну мову того часу, коли він був створений, історичний портрет технології, що залишився давно в минулому.

Для таких архітекторів та теоретиків XIX ст., як Джон Рескін, Джордж Едмунд Стріт, Карл Беттіхер, Готфрід Земпер, Віолле-ле-Дюк та ін., ордер за простою декоративною системою містив певну закономірність. Більшість вважала, що ордер виражав конструкцію, якщо не безпосередньо виникав у конструкції [16]. Типовою була позиція *Отто Вагнера*, що архітектурні мови розвивалися з конструктивної необхідності в мистецтво: “Кожна архітектурна форма виникла в конструкції і послідовно перетворилася у форму мистецтва” [17]. Це залишалось панівним поглядом на розвиток ордерів, і, таким чином, згадані вище теоретики XIX ст. мали вплив аж на майбутній модернізм.

З другої половини XIX ст. увагу не меншу, ніж античність, привертає доба Відродження. Чималий внесок у вивчення цього питання зробив швейцарський історик європейської культури та мистецтва *Якоб Буркгардт* “Чічероне” (1855 р.), “Культура Ренесансу в Італії” (1860 р.). Його послідовниками в дослідженні питання Ренесансу були такі не менш відомі мистецтвознавці, як *Генріх фон Геймюллер* з його монументальною одинадцятитомною працею “Архітектура Ренесансу в Тоскані” (1885–1907 рр.) та *Генріх Вельфлін* і його найвідоміші праці: “Ренесанс і бароко”, “Класичне мистецтво” (1899 р.), “Основні поняття історії мистецтва” (1915 р.). Послідовник Вельфліна, відомий мистецтвознавець *Пауль Франкль* на основі досліджень своїх попередників розглядає ордерну архітектуру XV–XIX ст. та розробляє вчення про фази розвитку нової європейської архітектури. Чотирьом фазам відповідають приблизно чотири стилі: ренесанс, бароко, класицизм і рококо, про які він пише в праці “Фази розвитку нової архітектури” (1913 р.).

З початком XX ст. в архітектурний розвиток приходять нова й принципова риса: одночасне різноманіття творчих напрямів та концепцій, що становлять специфіку світової архітектури й нині. На зміну ретроспективній однорідності архітектурного розвитку XIX ст. надходить паралельний розвиток кількох альтернативних напрямів, кожний з яких, своєю чергою, розгортає ціле “віяло” нових або традиційних можливостей.

Чимало для теорії архітектури та вивчення ордерів зробили радянські вчені. Зокрема, робота “Теорія класичних архітектурних форм” *І. Б. Михаловського* (1937 р.) про теорію архітектурних ордерів і зараз не втратила своєї актуальності і перевидається й сьогодні. Вона містить багато цінної інформації про елементи і прийоми композиції в архітектурі. За основу автор бере грецький ордер в його канонічних формах, а також його римські варіанти, вважаючи, що цей ордер, як головний закон побудови архітектурної форми, є тим фундаментом, на якому побудована вся європейська архітектура. Втім, Михаловський вважає архітектурні форми Стародавньої Греції, Риму та ренесансу канонізованими, такими, що потребують наслідування без внесення змін [18]. Насправді ж це не так. Адже ордер – це жива і багата мова, що постійно розвивається і вдосконалюється, і саме тому на основі нього виникають нові системи, що використовуються і в наш час.

Мистецтвознавець *Борис Віппер* у своєму курсі “Введення в історичне вивчення мистецтва” (1970 р.) в четвертому розділі під назвою “Архітектура” не забуває і про ордер. Проте, автор не дає детальних пропорцій ордера та вказівок його побудови, що зробили багато архітекторів до нього. Натомість, Віппер пояснює читачеві історію розвитку ордера, його природу, та принципи використання, не забуваючи про значення ордера в композиції та його тектоніку.

З другої половини ХХ ст. збільшується зацікавленість архітекторів семантикою архітектурних форм, зокрема і семантикою архітектурного ордеру. В архітектурознавстві одним із перших велику увагу метафорі приділив учень А. Г. Габричевського *Володимир Маркузон* під час дослідження проблеми походження античного ордеру. Особливість думки В. Ф. Маркузона полягала в тому, що, не заперечуючи раціонально-конструктивних моментів у походженні ордеру, він висунув складнішу гіпотезу, згідно з якою конструктивні причини були асимільовані художньою свідомістю. Перенесення конструктивної системи з дерева в камінь було, на думку В. Ф. Маркузона, образотворчою художньою метафорою [19].

Маркузон в першому розділі своєї дисертації “Класична ордерна система та деякі питання теорії і творчої практики радянської архітектури” (1954 р.) на основі проведеного ним аналізу зазначає, що, незважаючи на різноманіття та зовнішні розбіжності існуючих визначень класичної ордерної системи, в їхній основі лежить тотожне розуміння ордеру, що збереглося без суттєвих змін ще з часів Вітрувія. Тобто ордер тлумачиться як закінчена архітектурна композиція, що характеризується незмінними естетичними якостями і значенням. Втім, автор переконаний, що, насправді, ордер – це гнучкий засіб створення різних композицій, що втілюють найрізноманітніший ідейно-художній зміст. Він має широкі художні можливості і внутрішні закономірності, що завдяки їхній мінливості дають змогу, змінюючи ордерні форми та їх співвідношення, досягати різноманітних ефектів [20].

Еволюцію стилів світової архітектури і, зокрема, роль ордерної системи в них, розглянуто у другому розділі “Греко-італійська “класична” система мислення та її сучасна спадщина” книги “Стиль і епоха” *Мойсея Гінзбурга*. Автор пише, що наш час це не тільки період зміни стилів, але й епоха відмови від “класичної” ордерної системи, що вичерпала себе, яка жила століттями європейську архітектуру. Створена греками, ця, на його думку, закінчена філософська система архітектури, завдяки своїй абстрактності, загальнообов’язковості та абстрагованості від конкретних місцевих і національних особливостей стала основою низки стилів європейської архітектури [21].

Радянський історик архітектури *Микола Брунов* справедливо вважав, що “навіть чи можна назвати грамотним сучасного архітектора будь-якого напрямку, якщо він не знає античних грецьких ордерів та ордерної системи загалом” [22]. У своєму двотомнику “Нариси з історії архітектури” (1935–1937 рр.) він зазначає, що саме грецька архітектура лягла в основу усього зодчества Європи, що будувалося аж до наших днів. При цьому грецький архітектурний ордер є тією системою, яка захоплює архітекторів усіх майбутніх епох і стилів, яка вивчається, досліджується, коментується, практично відтворюється і варіюється в нових спорудах. Навіть у конструктивізмі, здавалося б, надзвичайно далекому від грецьких колон та ордерів, архітектурна форма заснована на несвідомому або свідомому відштовхуванні від основ грецької архітектури, яка таким чином і в цьому випадку бере участь у створенні нового архітектурного стилю. Але, окрім цього, незважаючи на велику відмінність від грецької архітектури, навіть конструктивізм ґрунтується на її досягненнях, без яких він неможливий [23].

Метою дослідження ордеру у ХХ ст. стає не лише вивчення його формотворчої ролі в архітектурі, його методів побудови чи пропорцій, а його образне значення та семантика. Адже тепер уже не так важлива будова ордеру, як його суть. У своїх дослідженнях теоретики ХХ–ХХІ ст. прагнуть розкрити досі нерозгадану таємницю довговічності та досконалості ордерної системи.

Зокрема, вирізняється семіотичний підхід у формуванні об’єктів зодчества та використанні ордеру в роботах *Чарльза Дженкса*, *Роберта Вентури*, *Рікардо Бофїлла*, *Леона Кріе*, *Бруно Дзеві*, *Джона Саммерсона* та ін. Наприклад, у публікації “Сучасна мова архітектури” Бруно Дзеві на противагу класичній мові з її орієнтацією на ордер, пропорцію, симетрію сформулював сім принципів або “антиправил”, щоб кодифікувати мову архітектури, створену Ле Корбюзьє, В. Гропіусом, Міс Ван дер Рое та Ф. Райтом.

Чільне місце у своїх працях приділив образній мові ордеру й історик та теоретик архітектури *Андрій Іконніков*. Серед систем художньої форми, створених архітектурою, ближче всього до природньої мови, він вважає, є саме ті, що засновані на класичних архітектурних ордерах. Тут норми, що визначають організацію структури цілого і його елементів, найбільш систематизовані та

стійкі (системи засобів виразності архітектури античної Греції, Риму, ренесансу, бароко, класицизму та різних версій неокласицизму).

Фундаментальною працею є монографія *Євгенії Кириченко* “Російська архітектура 1830–1910-х років” (1978 р.), де дослідниця, окрім дослідження питання історизму, розглядає ордер як детально розроблену систему художніх засобів. Палітра виразних можливостей ордера надзвичайно широка. Ордер – основна, навіть більше, практично єдина стилетворча архітектурна форма, якою до початку XIX ст. оперує зодчество з часів Відродження. Він прекрасно відповідав вимогам цієї системи. Сам будучи системою з ретельно розробленою шкалою градацій і підпорядкування окремих елементів та канонізованими пропорціональними співвідношеннями, доволі абстрактний, не зв’язаний з визначеною конструкцією і просторово-планувальною структурою, він міг застосовуватися до споруд різного значення і величини [24].

Цікавою є теорія *Селіма Хан-Магомедова*, який вважає, що в архітектурі існує два суперстили. Першим суперстилем він називає “античний класичний суперстиль”, що зародився у Стародавній Греції. Другий суперстиль, на думку Хан-Магомедова, це авангард, що зародився тільки у XX ст. Формування першого суперстилю, на думку автора, тісно пов’язане з соціальними явищами, які відбувалися в Стародавній Греції загалом. “Минуло більше двох з половиною тисячоліть, а античність, на відміну від культурної спадщини інших епох та регіонів, сприймається нами зараз як дещо сучасне... Класичний античний ордер найвищою мірою володіє якостями універсальної формоутворюючої системи. Можна сказати, що до XX ст. в історії світової архітектури не було іншої формоутворюючої системи, яка могла б скласти конкуренцію класичному (античному) ордеру за ступенем раціональної універсальності. Класичний ордер, спочатку в європейській культурі, а потім і в ширшому регіоні, став сприйматися як певний еталон професійної архітектурної мови” [25].

Семантиці архітектурного ордера присвятила своє дослідження *Олена Блінова*. Вона розглядає ордер як потужний засіб побудови образів простору, що формуються на основі фундаментальних властивостей ордера – конструктивних, тектонічних, пластичних, а також на основі фактурних якостей і декоративних властивостей. У різних ордерних системах такі якості і властивості, по-різному поєднуючись між собою, протиставляються, створюючи тим самим гострохарактерний просторовий стиль часу [26]. Ордер – це архітектурно-художня впорядкована система, оперативний образ простору, розглянутий з позиції цілісності людини та середовища.

Окрім згаданих вище теоретиків архітектури в XX–XXI ст. у своїх роботах підкреслювали естетичне значення ордера, розкривали його як глибоку систему художньо-виразних засобів такі закордонні історики архітектури, як *І. А. Азіян, Г. М. Веслополова, О. Г. Габричевський, М. Ф. Гуляницький, О. Е. Гутнов, В. П. Зубов, Г. Л. Леденьова, Б. П. Михайлов, О. І. Некрасов, Н. П. Овчиннікова, Г. М. Скуратовский, Л. Й. Таруашвілі, А. Тзоніс, В. Л. Хайт, Р. Чітхем* та ін.

Серед вітчизняних вчених, що вивчали ордер як художньо-конструктивну систему і його семантику, варто відзначити таких дослідників як *О. Б. Білінська, А. П. Мардер, А. О. Пучков, В. І. Тимофієнко, О. А. Трошкіна, О. О. Фоменко* та ін.

Висновки

Теоретики архітектури XIX ст. прагнули створити новий стиль, проте передумов для створення нових архітектурних форм, які б принципово і рішуче відрізнялися від старих ордерних, не було. Принципи теорії архітектури полягали, перш за все, в потребі відродження архітектури в значенні її художньої правдивості при вираженні призначення, конструкції та правдивості використовуваних матеріалів. Наявність даних принципів поступово збільшувалася в процесі розвитку архітектури XIX ст., як в теоретичних висловлюваннях архітекторів, так і в самих будівлях. Погляди теоретиків розділилися: деякі з них, слід за Вітрувієм, притримувалися думки, що ордер – це відтворена в камені дерев’яна конструкція, інші ж вважали, що грецький ордер був створений безпосередньо в камені. Думка частини теоретиків, які вважали, що в архітектурі має бути відповідність структури та зовнішнього вигляду, лягла в основу архітектури XX ст. З другої

половини XIX ст. виникає також зацікавленість періодом Відродження. В цей час виходить багато праць, присвячених історії архітектури, створених на основі узагальненого матеріалу.

В XX ст. із зростанням зацікавленості семантикою у всіх напрямках науки і мистецтва, ордер не став винятком. Архітектори відтепер цікавляться не просто побудовою ордера та його канонами, а перед ними постає набагато актуальніша та не досліджена до цього часу проблема – семантика архітектурного ордера. Постає питання, чому через стільки років він не втратив своєї актуальності, а продовжує використовуватися, хоч і не в первісному класичному вигляді, проте залишається основою наступних стилів. Намагаючись відповісти на це запитання, останнім часом теорія архітектури поповнюється новими дослідженнями, що змінюють професійні уявлення про закони творення і розуміння архітектури.

1. Виолле ле Дюк Е. Е. *Беседы об архитектуре: в 2 т.* / Е. Е. Виолле ле Дюк; пер. с франц. А. А. Сапожниковой ; под ред. А. Г. Габричевского. – М.: Изд-во Всесоюзной академии архитектуры. – 1937. – Т. 1. – 472 с., ил. 2. Шуази О. *Всеобщая история архитектуры* / О. Шуази – М.: Эксмо, 2012. – 704 с.: ил. 3. Михаловский И. Б. *Теория классических архитектурных форм* / И. Б. Михаловский. Репринтное издание. – М. : “Архитектура – С”, 2006. – 288 с., ил. 4. Маркузон В. Ф. *Классическая ордерная система и некоторые вопросы теории и практики советской архитектуры : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. арх.* / В. Ф. Маркузон. – М., 1954. – 16 с. 5. Блинова Е. К. *Художественные принципы становления и развития архитектурного ордера в Санкт-Петербурге : автореф. дис. на соискание учен. степени докт. искусствоведения : 17.00.04* / Блинова Елена Константиновна ; [Место защиты: Рос. гос. пед. ун-т им. А. И. Герцена]. – Санкт-Петербург, 2012. – 49 с. 6. Пучков А. О. *Нарис історії архітектурознавства [Текст]* / А. О. Пучков ; Ін-т проблем сучас. мистец. НАМ України. – К. : Фенікс, 2013. – 196 с. : 79 іл. 7. Ремизова Е. И. *Происхождение традиционных форм учебного проектирования в архитектуре* / Е. И. Ремизова // *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті.* – Харків, XXIII, 2009, вип. 3–4, С. 144–149. 8. *Всеобщая история архитектуры в 12 томах. Том 7 : Западная Европа и Латинская Америка. XVII – первая половина XIX вв.* / под редакцией А. В. Бунина (ответственный редактор), А. И. Каплуна, П. Н. Максимова. – 1969. – С. 190. 9. Пучков А. О. *Нарис історії архітектурознавства.* – С. 89. 10. Виолле ле Дюк Е. Е. *Беседы об архитектуре.* – С. 42. 11. Там само. – С. 72. 12. Там само. – С. 200. 13. Пучков А. О. *Нарис історії архітектурознавства.* – С. 78. 14. Шуази О. *Всеобщая история архитектуры.* – С. 143. 15. Кожар Н. В. *Влияние философии Артура Шопенгауэра на теорию “тектонического классицизма” Карла Бёмтихера* / Н. В. Кожар // *Архитектура : сборник научных трудов.* – 2016. – Вып. 9. – С. 41–46. 16. Ford Edward R. *The architectural detail* / Edward R. Ford. – NY: Princeton Architectural Press, 2011. – P. 134. 17. Wagner O. *Modern Architecture: A Guidebook for His Students to This Field of Art* / O. Wagner. – Santa Monica, CA: The Getty Center for the History of Art and the Humanities, 1988. – P. 92. 18. Михаловский И. Б. *Теория классических архитектурных форм.* – М. : “Архитектура – С”, 2006. – 288 с., ил. 19. Раппапорт А. Г. *К пониманию архитектурной формы: дис. ... д-ра искусство-ведения* / А. Г. Раппапорт. – М. : НИИТИАГ РААСН, 2000. – 53 с. 20. Маркузон В. Ф. *Классическая ордерная система и некоторые вопросы теории и практики советской архитектуры.* 21. Хан-Магомедов С. О. *Моисей Гинзбург* / С. О. Хан-Магомедов. – М.: Архитектура-С, 2007. – 136 с.: ил. – (Серия “Творцы авангарда”). 22. Брунов Н. И. *Памятники Афинского акрополя. Парфенон и Эрехтейон.* Н. И. Брунов. – М.: Искусство, 1973. – 220 с. 23. Брунов Н. И. *Очерки по истории архитектуры : в 2 т.* / Н. И. Брунов. – М.: Центрполиграф, 2003. – Т.2. – С. 7. 24. Кириченко Е. И. *Русская архитектура 1830 – 1910-х годов* / Е. И. Кириченко. – М. : Искусство, 1978. – С. 15. 25. Хан-Магомедов С. О. *XX век в структуре тысячелетий* / С. О. Хан-Магомедов // *ACADEMIA архитектура и строительство.* – № 3. – 2006. – С. 5–10. 26. Блинова Е. К. *Художественные принципы становления и развития архитектурного ордера в Санкт-Петербурге.* – С. 20.

ORDER IN EUROPEAN ARCHITECTURAL THEORY OF THE 19TH – EARLY 21ST CENTURY

© Pavlova A., 2017

The article presents a review of the specific features of order development in architectural theory of the 19th – early 21st century as based on literary sources analyzed. It offers analysis of contemporary works on semantics and metaphor of order systems which became a relevant problem of the 20th century, making the search for proportions and the attempts to canonize order fade to the background.

The order has always been an essential element of architectural composition as well as the main means of artistic expression of architecture of many historical periods. History of studies on the forms of order has spanned over two thousand and five hundred years. Yet, despite such a long time, not only does the interest in order remain as strong as ever but it also increases due to peculiarities of order compositions. During the 15th–18th centuries the main focus of order studies was given to its construction, actual physical form and parameters. Starting with the 20th century an increased number of works written was dedicated to research of the artistic image of order and its semantics.

The 18th – 19th centuries became a major turning point in the development of architectural practice, theory and training. It is characterized by a fundamental change in architectural thought orientation; discovery of new objects of study and creation of new objects and content of artistic activity; development of new methods of research, design and training; and consequently, appearance of a new system of concepts and ideas.

Architectural theorists of the 20th century sought to create a new style but the preconditions for creation of new architectural forms, which would be fundamentally and drastically different from the old order, did not exist. Principles of architectural theory were based primarily on the need to revive architecture in the sense of its artistic truth when expressing purpose, design and veracity of the materials used. The presence of these principles was gradually increasing in architectural development of the 19th century, both in theoretical statements of architects and in the buildings themselves. Theoretical views were divided: some of them, following Vitruvius, held to the opinion that order is a stone representation of a wooden construction, while others believed that the Greek order was created directly in stone. Ideas of some theorists who believed that architecture was supposed to be a match between structure and appearance laid the foundation for 20th century architecture. The second half of the 19th century also marked an interest in the Renaissance period. Many works on the history of architecture based on generalized material were published at the time.

The 20th century witnessed a growth of interest in semantics in all areas of science and art, and order was no exception. Not only were architects interested in structure of order and its canons but they also faced a much more relevant and poorly researched problem at the time – semantics of architectural order. This brings up a question as to why the order has not lost its relevance and is still used after so many years, though not in its original classical form, remaining the basis for succeeding styles. In search for answer to this question, architectural theory has been recently updated with new research which changes professional understanding of the laws of creation and understanding of architecture.

Key words: order, architectural theorists, semantics, architectural works.